

ZICHT OP ZONIËN

Lente / Zomer 2015

ZONIËNWOUD

6 FOCUS Parels aan de bosrand

8 HET WOUD IN! Kinderspel

12 MIJN ZONIËN ZONIËNWOUD in beeld(en)

3 Zoniën in BEELD

4 Zoniën KORT

6 Focus

Randgevallen: parken en domeinen op de grens van het ZONIËNWOU

8 Het woud in!

De leukste kinderspelen in het bos

10 Van de hak op de tak

Stille jager: de levendbarende hagedis
Oranje boven: de Europese eekhoorn
Geuren en kleuren: gevlekte aronskelk

11 Sporen van het verleden

Ondergrondse ruimte verbergt mysterie

12 Mijn Zoniën

Het ZONIËNWOU inspireert beeldhouwer
Jean-Christophe Prignon

14 Zoniën in beweging

Bomen kappen, vijvers dreggen: goed voor het bos?

Toekomstvisie komt tot leven in het woud

Heb jij ze ook gezien, de werfborden in de berm van de Brusselse Ring, tussen Groenendaal en Waterloo? Ze kondigen de bouw van het Ecoduct Groenendaal (p. 4) aan, letterlijk en figuurlijk het hoogtepunt van het Europese LIFE+ project Ontsnippering ZONIËNWOU (OZON).

Het vierjarige OZON-project, dat voor de helft wordt gefinancierd door Europa, pakt de versnippering van het woud door drukke verkeersassen aan. Behalve het ecoduct komen er vier boombruggen over de Ring en de E411 en drie ecotunnels onder de Ring. Tegen 2017 moeten de leefgebieden van duizenden dieren daardoor opnieuw met elkaar in verbinding staan.

Die ecologische ontsnippering is een van de pijlers van de Structuurvisie voor het ZONIËNWOU. In die gemeenschappelijke visie hebben het Vlaamse, het Brusselse Hoofdstedelijke en het Waalse Gewest in 2008 de bakens uitgezet voor de toekomst van het woud. Vandaag duiken in en rond het bos de eerste zichtbare realisaties van die toekomstvisie op.

De boombruggen, ecotunnels en ecorasters van LIFE+ OZON zijn lang niet de enige blikvangers. Ook de nieuwe beheerplannen voor het ZONIËNWOU vertalen de Structuurvisie in acties op het terrein (p. 15). Afgelopen winter was het zover in Jezus-Eik: daar wordt naaldbos omgevormd tot Brabantse heide. Alle lidstaten moeten zeldzame Europese habitats en soorten in stand houden, en voor het ZONIËNWOU is Brabantse heide daar één van. Niet alleen de natuur, maar ook de bezoeker wordt daar beter van: straks is het hier genieten van een afwisselend landschap van bos en heide.

Het versterken van de natuur- en milieubaarden is een andere pijler van de Structuurvisie. De voorbije winter hebben de beheerders de vijvers van het Rood Klooster drooggelegd om het slib te kunnen ruimen (p. 14). Het lijkt tegenstrijdig, maar net die ingrijpende werkzaamheden geven de vijvers de broodnodige zuurstof om opnieuw te bruisen van leven. Het beste bewijs: begin januari streek in het rietveld aan de Rood Kloostervijver een roerdomp neer, een Europees beschermde en zeldzame vogel.

Het ZONIËNWOU verder versterken en bezoekers een warm onthaal bieden: daar willen we samen onze schouders onder zetten!

Patrick Huvenne, Grégory Reinbold en Jean-François Plumier

Schiet jij ook weleens beelden van het natuurschoon in het ZONIËNWOUd? Stuur dan je mooiste foto's in hoge resolutie (min. 300 dpi) naar info@zonienwoud.be.

De meest pakkende beelden krijgen een plaatsje in *Zicht op Zoniën!*

© Frédéric Demeuse

Dubbelloof

Als een Ionische zuil reikt deze vlezige varenstengel naar het schamele daglicht dat tussen het dichte bladerdek doorprijmt. Dubbelloof heet deze varensort en dat verwijst naar de twee soorten bladeren: vruchtbare en onvruchtbare. De vruchtbare bladeren staan rechtop en sterven in de herfst af; de onvruchtbare laten het hoofd hangen en blijven jaar in jaar uit groen.

Engelengeduld

Klapwiekend vliegt deze blauwe reiger op uit de Ganzevoetvijver in Groenendaal. Zolang het water niet bevroren is, kan je zijn rijzige silhouet het hele jaar door aan de oever van de vijvers in het ZONIËNWOUd ontwaren. De blauwe reiger heeft een engelengeduld. Uren kan hij het wateroppervlak afturen, tot hij een vis of een kikker in zijn vizier krijgt. Dan schiet zijn lange hals als een pijl uit een boog naar voren en slokt hij zijn prooi in één hap naar binnen.

© Ken Climaans

© Frédéric Demeuse

Kameleon

Een lieveheersbeestje? Nee: als je goed kijkt zie je de zilvergrijze pootjes waarmee deze gewone komkommerspin zich vastklampt aan een boshyacint. Deze jongeling met z'n oranje lijfje en zwarte stippen ondergaat straks een heuse metamorfose. Dan krijgt hij een grasgroen schild met kleine putjes erin, die veel lijken op de schil van een komkommer. Zodra de herfst in aantocht is, tooit hij zich in rode en bruine tinten. Zo komt hij incognito het najaar door.

Flierefluiter

Luid en melodieus fluiten, dat kan de tuinfluiter als de beste. Maar de rest van zijn naam is bedrieglijk: in je tuin zul je hem niet snel spotten. Deze onopvallende vogel laat zich maar weinig zien. Hij voelt zich veilig in bosranden met een dichte ondergroei. Daar bouwt hij zijn nest, op ongeveer 1 meter van de grond. Vanaf eind april landt de tuinfluiter in onze contreien. Hij heeft er dan een lange reis vanuit Centraal- of Zuid-Afrika opzitten, waar hij de winter heeft doorgebracht. In augustus houdt hij het alweer voor bekeken en vliegt hij terug naar het warme zuiden.

© Frédéric Demeuse

Tweemaal in beeld bij Unesco

Het ZONIËNWOUDE ligt op koers om erkend te worden als Unesco Werelderfgoed. Sinds eind januari 2015 prijken delen van het woud op de shortlist van 33 ongerepte beukenwouden over heel Europa. De Unesco wil het Europese netwerk van authentieke beukenbossen uitbreiden, nadat eerder wouden in de Karpaten en Duitsland erkend waren.

De drie Belgische gewesten ondertekenden een intentieverklaring met hun gezamenlijke toekomstplannen voor het ZONIËNWOUDE en stelden zich in oktober vorig jaar kandidaat. Voor de samenstelling van het eigenlijke dossier is er tijd tot januari 2016. In het voorjaar van 2017 maakt de Unesco de uiteindelijke keuze.

Gelijktijdig onderzoeken de drie gewesten de mogelijkheid om het ZONIËNWOUDE te laten erkennen op basis van natuurlijke en cultuurhistorische criteria.

Welkom aan het Ecoduct Groenendaal

Ecoduct Groenendaal. Dat is de naam van het nieuwe ecoduct over de Brusselse Ring dat beide kanten van het ZONIËNWOUDE met elkaar verbindt. Projectleider Steven Vanonckelen: "Onze oproep om een naam te bedenken kreeg heel wat respons: meer dan dertig mensen stuurden een voorstel in. We zochten een naam die over alle taalgrenzen heen begrijpelijk is en dat geldt zeker voor Ecoduct Groenendaal."

De bouw van het ecoduct is gepland in 2016 en moet uiterlijk in 2017 voltooid zijn. Vanaf de zomer van dat jaar zal de naam zichtbaar zijn voor de voorbijrijdende automobilisten. Het wordt het eerste ecoduct over de Brusselse Ring.

Het ecoduct past in het Europese LIFE+ OZON-project, dat de versnippering van het ZONIËNWOUDE aanpakt. Tegen 2017 komen er alles samen meer dan tien faunapassages over en onder de verkeersassen door het woud. Steven Vanonckelen: "We merken dat er veel belangstelling is voor het project. Zo bracht presentatrice Tatyana Beloy (foto) van het reisprogramma 'Vlaanderen Vakantieland' eind januari een bezoek aan het LIFE+ OZON-project."

Bekijk de reportage van 'Vlaanderen Vakantieland' op www.een.be/programmas/vlaanderen-vakantieland/genieten-in-het-zonienwoud

30 Hoeilanders timmeren aan onthaalpoort Groenendaal

Op 30 januari 2015 schoot het Platform Groenendaal uit de startblokken. Dat netwerk verenigt buurtbewoners, ondernemers, verenigingen en overheden uit Hoeilaart die samen werk willen maken van Groenendaal als aantrekkelijke onthaalpoort tot het ZONIËNWOUDE.

Dat leverde alvast een concrete actie op: op 13 september 2015 opent de historische site haar deuren voor de Open Monumentendag.

De startvergadering van het Platform Groenendaal lokte zowat dertig mensen naar het Bosmuseum. Tanya Cerulus van het Regionaal Landschap Dijleland, tevens projectcoördinator van het Ruimtelijk Strategisch Project HORIZON, werd voorgesteld als voorzitter van het platform. Daarnaast werden er vijf thematische werkgroepen opgericht, elk met een trekker: Chris Vanderlinden (cvdl@telenet.be) van Natuurgroepering Zoniënwoud voor de werkgroep Natuur; Stefaan Bockstal (stefaan.bockstal@skynet.be) van de Koninklijke Heemkundige Kring Hoeilaart voor de werkgroep Erfgoed; Sportraad Hoeilaart (koen.wastiels@hoeilaart.be) voor de werkgroep Sport; Davy Verbeke en Sophie Vercammen (davy@hippo-droom.be) van B&B Hippo-Droom voor de werkgroep Ondernemen; en Tanya Cerulus (tanya.cerulus@rld.be) voor de werkgroep Bewegwijzering.

Op de startvergadering presenteerde elke trekker zijn ideeën om van Groenendaal een aantrekkelijke onthaalpoort tot het ZONIËNWOUDE te maken. Die ideeën worden nu binnen de werkgroepen verder uitgediept en uitgewerkt.

Eén idee mondde alvast uit in een concrete actie: op zondag 13 september 2015 kun je de historische gebouwen van de voormalige priorij in Groenendaal bezoeken tijdens Open Monumentendag. Noteer die datum alvast in je agenda! Meer nieuws volgt via e-Zoniën (zie hieronder).

Wil jij mee werk maken van een aantrekkelijke onthaalpoort in Groenendaal? Dat kan! Neem gerust contact op met de trekker van de werkgroep die jou interesseert.

Blijf op de hoogte via e-Zoniën en Zoniënwoud.be

Wil je als eerste op de hoogte zijn van alles wat in het ZONIËNWOUDE te gebeuren staat? Abonneer je dan op onze elektronische nieuwsbrief e-Zoniën! e-Zoniën verschijnt maandelijks en staat boordevol tips om eropuit te trekken, de handen uit de mouwen te steken en het woud te helpen versterken.

Schrijf je in via www.zonienwoud.be.

Groter dan je denkt

Het eigenlijke ZONIËNWOUd is meer dan 4.000 hectare groot. Aan de rand liggen nog pareltjes van natuur en erfgoed die officieel niet tot het bos behoren maar er oorspronkelijk wel deel van uitmaakten. Wij pikken er vijf uit, die we doorlichten aan de hand van evenveel vragen.

1 DOMEIN DE MARNIX

Wie is de eigenaar?

Het domein de Marnix is in handen van de familie de Marnix.

Wie doet het beheer?

De familie de Marnix.

Wat maakt dit stukje ZONIËNWOUd bijzonder?

Het domein de Marnix ligt in Overijse, op wandelstafstand van het Kapucijnenbos en het ZONIËNWOUd, waar het tot 1852 deel van uitmaakte. Het is 108 hectare groot en bestaat hoofdzakelijk uit bos, doorsneden door statige dreven. Daarnaast is er een gedeelte met heide, dat in de toekomst moet aangroeien tot 1 hectare. Het maakt deel uit van het Natura 2000-netwerk van beschermde natuurgebieden. De eigenaars legden ook twee poelen aan om de vloedmeesterpad, een Europees beschermde paddensoort, aan te trekken.

Hoe zag het er vroeger uit?

Op het einde van de 18de eeuw was het gebied volledig bebost. Koning Leopold I liet in 1847 midden in die bossen een jachtpaviljoen bouwen. Een deel van het domein werd in 1852 gekocht door graaf de Marnix, de grootmaarschalk van het hof: dat zijn de huidige Marnixbossen. De adellijke familie begon vanaf 1860 met een gedeeltelijke ontbossing. In 1875 werd het kasteel de Marnix gebouwd, in Vlaamse renaissancestijl naar een ontwerp van architect Hendrik Beyaert. De aanleg van het huidige park in landschapstijl dateert van net voor de Eerste Wereldoorlog.

Het domein de Marnix is niet toegankelijk voor bezoekers.

© Michel Mazars

2 TOURNAY-SOLVAYPARK

Wie is de eigenaar?

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Wie doet het beheer?

Leefmilieu Brussel – BIM (Brussels Instituut voor Milieubeheer).

Wat maakt dit stukje

ZONIËNWOUDE bijzonder?

Het Tournay-Solvaypark ligt in Watermaal-Bosvoorde, op een paar stappen van het ZONIËNWOUDE. Het 7,41 hectare grote, beschermde domein is een van de mooiste parken van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en maakt deel uit van Natura 2000. Typisch zijn de grote niveauverschillen: bij de aanleg van het park gebruikte de architect het reliëf om vergezichten te creëren. Op

de top ligt een klassieke Engelse tuin met exotische bomen en een rozen-tuin. In de twee vijvers van het park wemelt het van gele lelies en moerasspirea. Onder het waakzame oog van reigers zwemmen er snoeken en rivierbaarzen.

Hoe zag het er vroeger uit?

Alfred Solvay liet in 1878 een villa bouwen langs de spoorlijn Brussel-Namen. Zijn weduwe Marie Masson breidde het domein later uit met beukenbos en vijvers tot aan de Terhulpensteeweg. In 1911 legde tuinarchitect Jules Buysens het park aan in de landschapsstijl die we vandaag kennen. Na de dood van Thérèse Tournay-Solvay (de dochter van Alfred) in 1973 verkochten de erfgenamen het

domein aan een vastgoedmaatschappij, die het liet verkommeren. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ontfermde zich in 1980 over het domein en stelde het een jaar later open voor het publiek.

Wat kan je er beleven?

Het park, vlak bij het station van Bosvoorde, is het hele jaar toegankelijk. De hoofdingang ligt aan de Terhulpensteeweg. Een wandeling of fietstocht leidt je langs fraaie beeldhouwwerken en indrukwekkende monumenten, zoals de ruïnes van het in 1984 door een brand verwoeste Solvaykasteel.

3 CHARLE-ALBERTKASTEEL

Wie is de eigenaar?

Don Luis Fidalgo

Wie doet het beheer?

Don Luis Fidalgo

Wat maakt dit stukje

ZONIËNWOUDE bijzonder?

Het beschermde Charle-Albertkasteel, ook wel Vlaams Huis genoemd, ligt langs de gelijknamige laan in Watermaal-Bosvoorde, op een paar stappen van het ZONIËNWOUDE. Het domein is 2,6 hectare groot. Het bestaat

uit een park en een beukenbos. Het kasteel is binnen én buiten een les in opeenvolgende neostijlen: van laatgotiek over hoogbarok tot Vlaamse neorenaissance. Momenteel huisvest het kasteel 1.400 vierkante meter kantoorruimte.

Hoe zag het er vroeger uit?

Architect Albert Charle bouwde vanaf 1870 een kasteel voor zichzelf in Vlaamse neorenaissancestijl. De werken duurden zomaar eventjes 18 jaar - en toen het eindelijk klaar was, verkocht Charle zijn meesterwerk. Een tijdlang diende het kasteel als meisjesschool. In 1933 nam Paul Van Zeeland er zijn intrek, de latere Belgische premier:

hij woonde er tot zijn dood in 1973. Tijdens de Tweede Wereldoorlog had het kasteel zwaar te lijden onder bombardementen. Branden in 1981 en '86 leidden tot leegstand en aftakeling. Onder impuls van erfgoedverenigingen werd het kasteel in 1988 beschermd, maar dat kon de verdere aftakeling door plundering en vandalisme niet tegenhouden. Don Luis Fidalgo, een adellijke Catalaanse investeerder, kocht het in 2012 voor 1 symbolische euro. De renovatie kostte twee jaar en 6 miljoen euro (met 3,15 miljoen euro subsidie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest).

Het kasteel is niet toegankelijk voor het grote publiek.

© Ben Van der Wijlen

4 ARGENTEUIL

Wie is de eigenaar?

Een tiental privé-eigenaars, onder wie de Scandinavian School of Brussels en Jean-Marie Delwart, ex-topman van chemie- en voedingsgroep Floridienne.

Wie doet het beheer?

De eigenaars zelf. Het Waalse Gewest ziet erop toe dat het beheer verloopt volgens de Waalse en Europese wetgeving (het gaat om een Natura 2000-gebied).

Wat maakt dit stukje ZONIËNWOUd bijzonder?

Argenteuil ligt in de gemeente Waterloo en sluit aan bij het uiterste zuiden van het ZONIËNWOUd, waarmee het een geheel vormt. Het domein is ongeveer 300 hectare groot en ligt in de vallei van de Argentine, in Natura 2000-gebied. Tussen de vijvers en beken krioelt het van amfibieën als de alpenwatersalamander en de vroedmeesterpad. Het water trekt bovendien tientallen soorten watervogels aan: ijsvogel, fuut, dodaars ...

Hoe zag het er vroeger uit?

Op dit voormalige koninklijke domein werden drie kastelen gebouwd, waarvan er nog twee bestaan. In 1839 kocht Ferdinand de Meeûs, gouverneur van de toenmalige Generale Maatschappij, 265 hectare grond. In 1856-'58 liet hij er het kasteel van Argenteuil (foto onderaan) bouwen door Jean-Pierre Cluysenaar, de architect van de Koninklijke Sint-Hubertusgalerijen in hartje Brussel. Sinds 1993 is het eigendom van de Scandinavian School.

Het tweede kasteel werd in de jaren 1930 gebouwd door de Amerikaanse diplomaat William Tuck. Na de oorlog verkocht Tuck het kasteel aan de Belgische Spoorwegen, en zo belandde het bij de staat. Het stond leeg tot 1960, toen de afgetreden koning Leopold III en prinses Liliane er hun intrek namen, tot hun dood in respectievelijk 1983 en 2002. In 2004 werd het kasteel Tuck verkocht aan Jean-Marie Delwart.

Wat kan je er beleven?

Het domein is niet publiek toegankelijk. Wel kan je klassieke concerten bijwonen in de Muziekkapel Koningin Elisabeth - tevens de plek waar de twaalf laureaten van de beroemde Internationale Muziekwedstrijd Koningin Elisabeth van België zich voorbereiden op de finaleconcerten.

5

Domein van de KONINKLIJKE SCHENKING

Wie is de eigenaar?

De Koninklijke Schenking.

Wie doet het beheer?

De diensten van de Koninklijke Schenking, regie Tervuren.

Wat maakt dit stukje ZONIËNWOUd bijzonder?

Het domein van de Koninklijke Schenking in Tervuren is 380 hectare groot, met het Kapucijnenbos als kern. Het is een Natura 2000-gebied. Tegen de oostrand van het eigenlijke ZONIËNWOUd ligt een arboretum van 100 hectare, een openluchtmuseum van uitheemse boomsoorten. Bijzonder is dat de boomgroepen zijn aangeplant volgens hun geografische oorsprong, en niet per familie zoals in andere arboreta. Met ruim 400 soorten monumentale bomen is de verzameling uniek in de wereld. Blikvangers zijn de Amerikaanse sequoia's (mammoetboom) en de araucaria's (slangenden, ook wel bekend als apenboom) uit de Andes.

Hoe zag het er vroeger uit?

Tot het einde van het Nederlandse bewind maakte het Kapucijnenbos integraal deel uit van het ZONIËNWOUd. Halverwege de 19de eeuw was het nagenoeg kaalgekapt. Ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag schonk Leopold II het in 1900 aan de Belgische staat. Die moest het inrichten als arboretum, en zo geschiedde: er kwam een Koninklijke Wandeling, en de beukendreven werden aangelegd. De eerste exotische bomen werden in 1902 geplant, onder leiding van professor Charles Bommer. Het overgrote deel werd aangeplant tussen 1902 en 1912. Pas in 1920 was de aanleg voltooid.

Wat kan je er beleven?

Al wandelend maak je een wereldreis, van Californië over Alaska tot Algerije met een sprong over het Andesgebergte. De arboretumwandeling is 7 kilometer lang en loopt over een glooiend terrein. Het arboretum is altijd open en vrij toegankelijk. De hoofdingang ligt aan de Vlaktedreef.

Het woud in!

ZONIËNWOUDE: kinderspel!

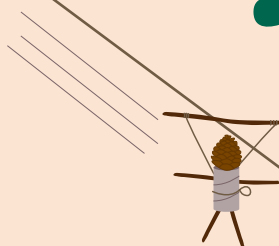
Trek je laarzen aan, haal je speelkleden boven en katapulteer jezelf het woud in want met deze bosspelen beleef je pret voor tien!

De mini-deathride van het ZONIËNWOUDE!

Benodigheden:

- 1 Knutsel een mannetje met een wc-rol, een dennenappel en takjes.
- 2 Bevestig een glad touw of een stalen kabel aan een tak van een boom en knoop het uiteinde vast onderaan de stam van een boom in de buurt.
- 3 Maak een veiligheidsgordel voor het mannetje: knoop een stukje touw rond zijn middel en eindig met een lus.
- 4 Laat je mannetje de deathride van zijn leven maken!

Mijn boom of jouw boom?

- 1 Zoek in het bos of het park een groepje bomen die bij elkaar staan.
- 2 Elke speler gaat bij een boom staan. Eén speler heeft geen boom.
- 3 Op een afgesproken teken wisselt iedereen van boom. De speler zonder boom probeert een boom te bemachtigen.
- 4 Gelukt? Dan blijft er vanzelf een nieuwe speler zonder boom over en begint het spel opnieuw.

Van de hak op de tak

Wat bloeit en groeit er in het ZONIËNWOUd? Duik mee in de wereld van de dieren en planten die zich dit seizoen laten opmerken in het woud!

Levendbarende hagedis

Met zijn bruine kleur en zijn schuwe gedrag valt de levendbarende hagedis niet erg op. Bij het minste gerucht vlucht hij het struikgewas in of schiet hij weg onder een steen. Soms duikt hij onder water, waar hij het enkele minuten kan uithouden. Hij is dan ook een uitstekende zwemmer.

De naam van dit reptiel verwijst naar zijn 'ovovivipare' voortplanting. Dat wil zeggen dat de eieren in het lichaam van de moeder worden bevrucht én uitgebreed. De hagedis baart dus letterlijk levende kleintjes.

De levendbarende hagedis houdt van zonnen, liefst op open plekken in het bos of tussen de heide. Aan zijn bescheiden lengte - maximaal 18 centimeter - dankt hij zijn bijnaam kleine hagedis. Zijn staart is twee keer langer dan zijn lichaam. Hij eet tot een halve gram per dag aan insecten, wormen en spinnen.

Europese eekhoorn

De Europese eekhoorn is een bosbouwer. Hij verstopt overal vruchten, die dan ontkiemen. Met zijn lange, meestal oranjerode staart, zijn elegante wijze van voortbewegen en de pluimpjes op de oren heeft hij een hoge aai-baarheidsfactor. Met zijn gekromde klauwen klimt hij makkelijk in bomen. Daar maakt hij een bolvormig nest, op minstens zes meter hoogte. In de herfst en de winter eet hij noten en zaden van bomen. Nadien schakelt hij over op zijn voedselvoorraden.

De Europese eekhoorn duikt steeds meer op in het ZONIËNWOUd. Dat hij het er goed doet, komt allicht omdat hij zich beter aanpast aan het leven in een stedelijke omgeving. Minder heuglijk nieuws is dat boswachters en natuurgidsen eind 2014 in het ZONIËNWOUd, in het Domein Solvay en in Terhulpen de exotische zwarte eekhoorn hebben opgemerkt. Die kan een bedreiging zijn voor de inheemse eekhoorn. In andere Europese regio's, vooral in Noord-Italië en het Verenigd Koninkrijk, heeft de zwarte eekhoorn de inheemse populatie volledig verdreven.

Natuurvereniging La Hulpe Nature roept iedereen op om waakzaam te zijn en elke waarneming van de zwarte eekhoorn te fotograferen en te melden via www.waarnemingen.be.

Gevlekte aronskelk

De gevlekte aronskelk is een vrij zeldzame kruidachtige plant die vooral voorkomt in loofbossen. De bloeitijd is van april tot mei. Dan is hij makkelijk te spotten in het ZONIËNWOUd. De aronskelk kan 15 tot 45 centimeter hoog worden en heeft grote, pijlvormige bladeren. Hij verspreidt een lucht van rottend vlees en trekt daardoor veel vliegen aan. De plant is giftig in verse en licht giftig in gedroogde toestand.

Archeologen vermoeden onbekende kamer onder priorij van Groenendaal

Ondergrondse ruimte verbergt mysterie

Welke geheimen bewaart de priorij van Groenendaal, in een van de onthaalpoorten van het ZONIËNWOUd? Eén ervan werd onlangs onthuld: archeologen ontdekten er een ondergrondse ruimte. Maar die verbergt mogelijk nog een andere onbekende kamer...

De priorij van Groenendaal werd in 1343 gesticht als toevluchtsoord voor augustijner monniken. In de eeuwen daarna groeide de eenzame kluis uit tot een uitgestrekt kloostercomplex. Daarvan staan nu nog slechts enkele gebouwen overeind: het classicistische koetshuis, de overblijfselen van de kerk, en het Bosmuseum Jan Van Ruusbroec in de historische pachthoeve langs de Duboislaan. Het in 1783 opgetrokken personeelsverblijf is anno 2015 een kantoor van de Vlaamse overheid.

Sinds enkele jaren wordt de priorij stap voor stap omgetoerd tot een heuse onthaalpoort van het ZONIËNWOUd. In die plannen past ook een archeologisch onderzoek. Onder de priorij stroomt de IJse. Ooit kronkelde die door het woud in de richting van Overijse, maar niet lang na de stichting van de priorij werd ze door de kloosterlingen overkapt. Om die overkapping op te meten, kropen de mensen van archeologisch onderzoeks- en adviesbureau Odin-ArcheoPro in de onderaardse gang. En daar botsten ze op de ondergrondse ruimte.

Getrouwe reconstructie

“De ruimte was opgetrokken in bepleisterde baksteen”, zegt archeologe Caroline Ryssaert. “De toegang was gedeeltelijk ingestort. De ruimte is volgestort met puin van baksteen en leisteen. We zagen ook een dichtgemetselde deur met scharnier. We vermoeden dat daarachter nog een andere kamer is.”

Over de ondergrondse ruimte is nauwelijks iets bekend. Verder archeologisch onderzoek moet uitwijzen waarvoor ze precies diende. “Er zijn twee hypothesen”, stelt Ryssaert. “Ofwel was het een kelder van de priorij; ofwel bevond de ruimte zich vroeger op het niveau van de begane grond en werden de latere panden er bovenop gebouwd.”

Het archeologische onderzoek bestond uit twee delen. Caroline Ryssaert: “Eerst bundelden we alle info over de vroegere opgravingen en gingen we op zoek naar oud kaartenmateriaal en iconografische bronnen. Jammer genoeg is uit de oudste fases van de priorij weinig materiaal bewaard. De oudste betrouwbare iconografische bronnen gaan terug tot de 16de eeuw, toen het klooster al twee eeuwen bestond. Een mooie vondst was een tot nu toe onbekende tekening van het klooster uit de 18de eeuw, die we aantreffen in de collectie van het Fitzwilliam Museum in Cambridge.

Na het bronnenonderzoek kwam het geofysisch onderzoek. “Met die methode kunnen we archeologisch onderzoek doen zonder te graven”, licht Caroline Ryssaert toe. “Vanop de begane grond meten we onregelmatigheden en contrasten in de ondergrond. In Groenendaal heeft dat tot mooie resultaten geleid. De muurresten van het klooster blijken nog heel goed bewaard te zijn. Dankzij de combinatie van het geofysische en het historische werk hebben we goed kunnen reconstrueren hoe de priorij er vroeger uitzag.”

Kunstenaar Jean-Christophe Prignon zoekt inspiratie in het ZONIËNWOUd

In de voetsporen van Rik Wouters

Inspiratie voor zijn kunst zoekt hij in het ZONIËNWOUd, net zoals de grote Rik Wouters. Hij is creatief, net zoals zijn sinds kort gepensioneerde buurman Toots Thielemans. Bij Jean-Christophe Prignon gaan natuur en cultuur hand in hand. Voor zijn beeldhouwwerken gebruikt hij de natuurlijke structuur van hout.

Jean-Christophe Prignon, een 54-jarige bioloog uit Waals-Brabant, is in zijn vrije tijd houtsnijder, beeldhouwer, kunstschilder en fotograaf. Hij zweert bij het pure ambacht: zijn houtsnijwerk is voor honderd procent manuele arbeid. In zijn woning in Terhulpen, op minder dan een kilometer van het ZONIËNWOUd, vind je geen spoor van machines, wél een hamer van hard buxushout.

Zoals Rik Wouters, de jonggestorven Vlaamse beeldhouwer en schilder naar wie in de schaduw van het ZONIËNWOUd in Watermaal-Bosvoorde een plein werd genoemd, haalt Prignon voor zijn kunst inspiratie in de groene long rond Brussel.

“Ik recupereer stukken hout uit tuinen, aan vijvers en moerassen. Vaak gaat het om afval dat normaal weggegooid wordt. Ik werk vooral met beuk, want dat is gemakkelijk te bewerken. Esdoorn is een andere favoriet.” Soms waagt hij zich aan plataan uit Ukkel, zoals in het schitterende werk *Femme et Homme*.

Autodidact

Houtsnijden is een tijdrovende klus. “Stukken hout kappen is heel arbeidsintensief. Het kost veel kracht en nog meer concentratie. Ik werk maximaal een uur of twee zonder onderbreking. Het is ook gevaarlijk: zonder beschermende handschoenen kan je je er beter niet aan wagen. Daarom maak ik zelden een werk in één keer. Vaak laat ik het een maand liggen om dan de draad weer op te nemen.”

Je kan dit soort kunst niet echt leren. De praktijk wijst de weg. “Ik heb nooit een specifieke opleiding gevolgd, ik ben een echte autodidact. Ik ben er in 2009 mee begonnen. Mijn eerste wapenfeiten waren experimenten met stenen die hadden gediend bij de bouw van het Rood Klooster in Oudergem. Inmiddels heb ik toch al een 25-tal werken gemaakt.”

Maskers

De meeste van die werken zijn verticale creaties van hooguit 40 centimeter hoog. Heel decoratief, heel rustgevend ook. En bijna altijd abstract, zoals *Empire State Building* (foto onder) of *Quartier* (foto boven). Elke creatie heeft een titel, die hij soms bij het begin en soms pas na afloop verzint. “Vooraf heb ik geen precies idee wat ik ga doen. Ik werk op mijn instinct.”

Prignon toont een stuk hout waar hij met potlood ogen en een mond op heeft getekend. Spirituele maskers, zijn nieuwste dada. “Slechts af en toe zit er in mijn hoofd wat ik ga maken. Bijvoorbeeld bij mijn werken die gebaseerd zijn op Afrikaanse kunst. Ik reis veel en gebruik alle invloeden die ik onderweg oppik. Ik ben gefascineerd door geschiedenis, archeologie, prehistorie en etnologie.”

In zijn garage toont hij zijn jongste aanwinst: een stuk beuk van liefst 5 meter lang, gevonden na een storm. Het gaat dienstdoen voor *Barque de mort*, het schip des doods. “Het idee heb ik uit de Egyptische mythologie. De oude Egyptenaren dachten dat doden met de boot een rivier overstaken en aan de andere oever aanklopten bij de poort van het paradijs.”

Kinderspel

Prignon werd geboren in Etterbeek maar bracht zijn jeugd door in Oudergem. “Mijn ouderlijk huis lag op 300 meter van het ZONIËNWOUd, en ik heb er veel gespeeld. Als kind bewerkte ik hout met een mes. Dat is blijven hangen. Later heb ik mijn horizon verruimd. Mijn ouders hadden geen auto en we namen de trein om op vakantie te gaan, heel spannend. Daar ontstond mijn *goesting* om de wereld te ontdekken.”

Zijn vele reizen kregen een verlengstuk in zijn werk, dat verwijzingen bevat naar Sri Lanka, Istanbul, Chicago, New York, Porto en veel plekken in Frankrijk, zijn tweede thuishaven. Hij toont een houten beeldje uit acaciahout dat hij kocht bij Lake Manyara in Tanzania. “De spirit is dezelfde. Leuk om dat zo ver van huis te ontdekken. Maar ik maak nooit iets na. Inspiratie opdoen bij anderen: ja. Een kopie maken: neen.”

Over het ZONIËNWOUd doet hij lyrisch. “Ik ben gepakt door de pracht van dit bos. We moeten het beschermen voor de volgende generatie: mensen moeten tussen schoonheid kunnen leven. Dat is niet alleen een kwestie van biodiversiteit. Het woud is ook een *cadre de vie*, een omgeving om in te leven. Psychologisch is dat ontzettend belangrijk voor mensen.”

Wie het werk van Jean-Christophe Prignon wil bekijken, kan van 29 mei tot 14 juni terecht in Espace Toots aan het gemeentehuis in Terhulpen, Rue Des Combattants 61. Meer info: 02 634 30 98.

Van links naar rechts: *Masque chamannique*, *Empire State Building*, *Femme et Homme*.

Waarom bomen kappen en vijvers dreggen (soms) zin heeft

Slopen om te bouwen

In het ZONIËNWOUd in Overijse worden bomen gekapt om plaats te maken voor heide. En aan het Rood Klooster in Oudergem laten de beheerders vijvers leeglopen om het slib te verwijderen. Het klinkt tegenstrijdig, maar net zulke ingrijpende werkzaamheden geven de natuur de broodnodige zuurstof om opnieuw te bruisen van leven.

Het kapwerk in Jezus-Eik, een gehucht van Overijse, is een van de eerste acties uit het nieuwe Vlaamse beheerplan (zie kaderstuk). Bomen kappen lokt soms weerstand uit bij het publiek, maar de switch van naaldbomen naar heide is een goede zaak. Voor de natuur, omdat het Europees beschermde heidehabitats versterkt. En voor de bezoekers: onderzoek heeft aange-toond dat wandelaars een trip door een afwisselend, halfopen landschap verkiezen.

De werken gebeuren langs de Dronkemansdreef, de verbindingsweg tussen Jezus-Eik en Duisburg. “De andere kant van de weg in Tervuren is voor later”, zegt boswachter Johan Bennekens. “In deze beginfase gaan we 4 hectare omvormen. Heide creëren is een continu proces van jaren.”

Oud en nieuw

In het bos in Jezus-Eik staan vooral naaldbomen, naast jonge beuken die 10 tot 15 jaar geleden werden geplant. Beide maken nu plaats voor Brabantse heide. Johan Bennekens: “Die omvorming past in de Europese natuurdoelen. Alle lidstaten moeten zeldzame Europese habitats en soorten in stand houden. Voor het ZONIËNWOUd is Brabantse heide daar één van. Voor

veel mensen staat natuur gelijk aan bos; dat ook heide en grasland waardevol zijn, is minder bekend. Toch leven ook daar heel wat bijzondere dieren.”

Maar in het ZONIËNWOUd wordt niet alleen gekapt: er worden ook nieuwe bomen geplant, jaarlijks tussen de 30.000 en de 60.000. Alleen al afgelopen winter, van 1 december 2014 tot 31 maart 2015, kwamen er meer dan 46.000 bij. Die verjonging is niet alleen nodig om de toekomst van het woud te verzekeren, maar ook belangrijk voor de biodiversiteit in het bos. Sommige dieren voelen zich thuis in jonge bossen met veel struiken; andere soorten houden meer van oude wouden. Zij trekken naar de bosreservaten in het ZONIËNWOUd, waar de natuur haar gang kan gaan en bomen op leeftijd hun leven blijven leiden.

Kroon op het werk

Aan het Rood Klooster in Oudergem, op en rond de vijvers 4 en 5, leeft sinds enkele jaren een populatie krooneenden (foto links). Die watervogels met hun karakteristieke rossige kop zijn kwetsbaar. Ze hebben nood aan water van goede kwaliteit, veel vegetatie op de oevers en vooral grote hoeveelheden wier (chara-algen, om precies te zijn) om zich te voeden. De algen op hun beurt hebben helder water nodig. Daarom worden de vijvers in de winter drooggelegd, zodat het slib kan worden geruimd.

En de aanpak loont: de eenden floreren als nooit tevoren. Vandaag is het water opnieuw helder en zijn er chara-algen in overvloed. Voor de biologen die in Oudergem aan het werk zijn, is de krooneend uitgegroeid tot een symbool. Andere watervogels bevestigen de vooruitgang.

De vijvers aan het Rood Klooster waren niet de enige waterplassen die afgelopen winter een onderhoud kregen. Ook de grote vijver van Bosvoorde en de twee vijvers in de vallei van de Verdronken Kinderen (op de grens van Ukkel met Watermaal-Bosvoorde) werden onder handen genomen. Naburige vijvers worden nooit terzelfdertijd drooggelegd. Zo krijgen amfibieën en watervogels de kans om uit te wijken naar een nieuwe thuis.

De vijvers worden om de drie jaar leeggemaakt, telkens in de winter. Dat is voor veel planten en dieren de periode van rust. Tegelijk worden sommige vissoorten drastisch verminderd of verwijderd. Zeker wroeters zoals karpers, die vegetatie losrukken en troebel water veroorzaken. Na afloop van de operatie herleeft het rietveld in de vijvers. Dat trekt dan weer veel vogels aan. Begin dit jaar maakte zelfs de zeldzame roerdomp zijn opwachting aan het Rood Klooster.

Beheerplannen komen op kruissnelheid

In 2008 besloten het Vlaamse, het Brusselse en het Waalse Gewest om verregaand te gaan samenwerken rond het ZONIËNWOUd. De principes voor die samenwerking gaten ze in de structuurvisie voor het ZONIËNWOUd. Daarop worden nu ook de nieuwe beheerplannen voor het ZONIËNWOUd gebaseerd.

Voor het Vlaamse deel van het bos werd een nieuw beheerplan opgesteld. Dat beschrijft hoe het woud de komende twintig jaar beschermd en beheerd zal worden. De homogene beukenbestanden maken plaats voor een gemengd bos, met boomsoorten die goed reageren op de klimaatverandering. De stijgende vraag naar bosbeleving wordt beantwoord met meer recreatie rond de onthaalpoorten. Kinderen krijgen extra speelzones, vlot bereikbaar vanuit de omliggende gemeenten.

Openbaar onderzoek

Het beheerplan van het Waalse Gewest zit tot eind maart 2015 in de fase van het openbaar onderzoek. In de gemeentehuizen van Terhulpen en Waterloo kon iedereen sinds 11 februari de plannen inkijken en bezwaren en suggesties indienen. Na afloop stelt het Département de la Nature et des Forêts (DNF) van het Waalse Gewest het beheerplan waar nodig bij.

Aan het beheerplan van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt momenteel nog volop geschreven.

Op www.zonienwoud.be/over-het-woud/beheer kun je het beheerplan voor het Vlaamse deel van het ZONIËNWOUd raadplegen, evenals het ontwerp van beheerplan voor het Waalse deel.

Activiteitenkalender

OP
WWW.ZONIEWOUD.BE
VIND JE NOG VEEL
MEER ACTIVITEITEN!

Datum en uur	Activiteit	Plaats van afspraak	Organisator	Taal
APRIL				
Zondag 5/4 10u30	Wandeling: van de Louisaan naar Oudergem via Bosvoorde	Halte MIVB 'Legrand', tram 7, 93 en 94 – einde van de wandeling aan het Centre Sportif de la Forêt de Soignes in Oudergem	De Vrienden van het Zoniënwoud www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Zondag 12/4 11u-13u	Lezing: 100 jaar houtnijverheid aan de rand van het Zoniënwoud	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Inschrijven via www.c-v-n.be	NL
Zondag 12/4 14u	Wandeling: het Zoniënwoud als productiebos	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud www.ngz.be	NL
Zondag 19/4 10u30-16u30	Wandeling: van Groenendaal naar Gaillemarde en terug	Station van Groenendaal	De Vrienden van het Zoniënwoud www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Zondag 19/4 6u30	Wandeling: reëen in het Zoniënwoud	Parking op het kruising van de Graaf van Vlaanderendreef en de Tumuldreef in Watermaal-Bosvoorde, tram 94	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 26/4 10u-12u30	Wandeling: Voorjaarsbloeiers in het Zoniënwoud	Kruispunt 'Trois Couleurs', Tervurenlaan, tram 44	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
MEI				
Zondag 3/5 10u30-16u	Wandeling: van Tervuren naar Bosvoorde via Jezus-Eik	Terminus tram 44 in Tervuren	De Vrienden van het Zoniënwoud www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Donderdag 7/5 14u	Wandeling: lente in het Solvaypark	Parking Gaillemarde, drève de la Ramée 6, 1310 Terhulpen	Natuurgroepering Zoniënwoud www.ngz.be	NL
Zaterdag 9/5 9u-12u	Wandeling: het Rood Klooster in de lente	Voor het restaurant 'Les deux petits diables', rue des Deux Chaussées 80, Oudergem	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 10/5 11u-13u	Lezing: invasieve exoten	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Inschrijven via www.c-v-n.be	NL
Zondag 10/5 14u	Een exotische wandeling	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud www.ngz.be	NL
Zondag 17/5 10u	Rally ter gelegenheid van de 40ste verjaardag van de opleiding tot natuurgids door de Cercles des Naturalistes de Belgique	Portierswoning, Rood Klooster in Oudergem	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zaterdag 30/5 9u30-12u	Wandeling: het Rood Klooster	Aan de ingang van het Rood Klooster, op de parking tegenover nummer 1917 van de Waversesteenweg	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 31/5 10u30	Wandeling: van Bosvoorde naar Hoeilaart en terug	Halte 'Wiener' van tram 94	De Vrienden van het Zoniënwoud www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Zondag 31/5 9u30-12u30	Wandeling: begin van de weidemaand	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
JUNI				
Donderdag 4/6 10u	Wandeling: van Jezus-Eik naar Oudergem	Halte Jezus-Eik van bus 344 – einde van de wandeling aan het Centre Sportif de la Forêt de Soignes in Oudergem	De Vrienden van het Zoniënwoud www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Zondag 14/6 11u-13u	Lezing: vleermuizen	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Inschrijven via www.c-v-n.be	NL
Zondag 14/6 14u	Wandeling: Zoniënwoud, een toplocatie voor vleermuizen	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud www.ngz.be	NL
Zondag 14/6 14u	Actiedag tegen invasieve planten	In Brussel en Terhulpen (precieze plek te bepalen)	Voor Brussel: de Vrienden van het Zoniënwoud: www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be Voor Terhulpen: La Hulpe Environnement: www.lahulpeenvironnement.be	FR
Zondag 21/6 9u30-16u	Wandeling: begin van de oogstmaand	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 28/6 9u30-12u	Actiedag tegen invasieve planten	Te bepalen	La Hulpe Nature www.lahulpenature.be	FR
Zondag 28/6 10u30	Wandeling: van het rondpunt van de ster in Elsene naar Bosvoorde	Halte Ter Kameren-Ster, tram 7 en 94, einde van de wandeling op het Wienerplein in Bosvoorde	De Vrienden van het Zoniënwoud www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
JULI				
Zondag 12/7	Wandeling: Zomer! Maar is de natuur ook met vakantie?	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud www.ngz.be	NL

Zicht op Zoniën wordt gerealiseerd door het Agentschap voor Natuur en Bos, Leefmilieu Brussel en Département de la Nature et des Forêts, DGARNE-SPW.

Verantwoordelijke uitgever:

Marleen Evenepoel, Kon. Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
F. Fontaine & R. Peeters, Thurn & Taxis-site, Havenlaan 86C/3000, 1000 Brussel
Claude Delbeuck, avenue Prince de Liège 15, 5100 Jambes

Druk: Artoos

Redactie en realisatie: Pantarein Publishing en 21 Solutions

Website: www.zonienwoud.be

Wallonie